

Gabriel Alcalde
Josep Manuel Rueda

museus de Girona

i el patrimoni

Les comarques de Girona tenen una nombrosa oferta museística, en termes generals molt infradotada; encara que, considerat d'una manera conjunta, abasta i conserva una de les mostres més imponents del patrimoni català. Patrimoni entès tant des de l'òptica cultural (etnologia, arqueologia, història, tècnica, art...) com des de la natural.

Dins dels museus gironins hi ha un important sector que entronca amb la tradició de la geografia regionalista, que contempla l'estudi interrelacionat dels diferents factors que conformen un territori. Ens referim òbviament als museus territorials, tant locals com comarcals. Quan aquests museus van estar gestionats sense uns criteris muse-

ològics i museogràfics, ens donaren resultats que enmascaraven negativament l'extraordinari potencial de les seves col·leccions. Així ens trobàvem amb museus que eren una barreja de temes, sense cap línia conceptual i sense cap preocupació per fer entendre al visitant allò que s'exposava. L'entrada de professionals en alguns d'aquests museus, coincidint amb un interès de les corporacions locals per la revitalització cultural dels seus municipis, canvià la situació. L'ordenament conceptual i museogràfic de les col·leccions facilità l'entrada de conceptes integradors del patrimoni. Efectivament els nostres museus territorials podien ser incorporats fàcilment al corrent muse-

ològic dels ecomuseus (Riviere, 1989) i a corrents científics més generals que portaven a l'aplicació de termes com el d'ecologia humana que en països saxons portaren a fortes revolucions en ciències com l'Arqueologia, l'Etnologia i la Geografia. Això provocà la generalització de discursos museogràfics que contemplaven l'estudi del medi com al marc de les activitats humanes, i esdevien, d'aquesta manera museables un munt de nous objectes. En definitiva tot el que servia per comunicar la missió del museu era i és perceptible de ser considerat objecte museogràfic.

Per altra banda, la penúria de mitjans portava a una major rendibilització de les instal·lacions, palesa en la incor-

TAULA I

Els museus gironins i els seus fons

Etnològic	Arqueològic	Tecnològic	Artístic	Natural	Històric	Museus
						MEMGA
						MACB
						MDHNB
						JBFFB
						MJAB
						MDAC
						MPMC
						MACA
						PMPC
						MPCE
						MME
						MDEF
						MJF
						TMDF
						MASPG
						MAG
						MCCG
						MFSCG
						MHCG
						FEVLL
						MMDLL
						MLL
						MLLM
						MCGO I
						MCGO II
						MPSEO
						MMP
						MCCBP
						MASP
						MCP
						AMFR
						MSEF
						MESH
						MPSP
						CASCS
						MPTF
						MMBT
						MPT
						MMDT
						MMU
						MCPU
						MMSJA
						MCTLB
						MALL
16	22	12	25	5	11	

poració d'arxius històrics als edificis on es trobaven els museus. Això que en un principi podia semblar dubtós, suposava una major fluïdesa en les relacions documentació-estudi-exposició. Per altra banda, els museus s'han anat veient més en la necessitat d'incorporar centres de documentació i/o biblioteques, per millorar la seva oferta de cara

Museu d'Ullastret

als erudits, estudiosos o simplement els curiosos i, també per millorar la qualitat dels seus estudis sobre el patrimoni. Tot això ha portat a la creació, en aquests petits municipis de grans centres patrimonials, *que recullen des del patrimoni escrit i oral, passant pels objectes i conjunts culturals, fins els objectes i paratges naturals*. Per tant, una mica per història i una altra per necessitats, s'ha arribat, en aquestes zones, a conceptes no tant de patrimoni integral, *sinó integradors del patrimoni*. Per altra banda no hi ha dubte, encara que sigui discutible i discutit, que qui millor pot assumir aquest paper integrador és el museu, car és el que en principi, per definició, té el repte d'assolir una presència socialment àmplia, a través de les seves sales d'exposició tant permanents com temporals. El museu sense aquest vessant de difusió per formar i delectar la societat perd el seu sentit.

A continuació podrem observar com i amb quins resultats els nostres museus assumeixen aquest paper. Abans, però, voldríem definir unes quantes característiques, que ens faran més entenedora la seva realitat.

La gairebé quarantena de museus públics existents a les comarques de Girona disposen de sales d'exposició permanent, en les quals poden mostrar part del patrimoni que conserven en el seu fons. Alguns d'aquests museus disposen també de sales d'exposicions temporals, que complementen la visió que s'ofereix a les de caràcter permanent.

Una col·lecció d'objectes, però, pren el caràcter de museu quan s'investiga sobre aquest material i s'utilitza per comunicar-se amb la

societat. La important renovació conceptual, de la qual hem parlat, que vénen experimentant els museus en els darrers anys, es basa en bona part, en l'evolució d'aquestes dues darreres funcions museístiques que conformarien *l'ús del patrimoni*.

En els museus l'àmbit de la investigació s'ha de basar tant en les pròpies col·leccions que conserva el museu i les temàtiques a què fan referència, com en els aspectes de caràcter més pròpiament museològic.

En els museus de les comarques de Girona, de la mateixa manera que en la major part de la resta de Catalunya, la investigació presenta un escàs desenvolupament, motivat principalment per la manca de personal tècnic i dels recursos i infraestructura necessaris (Alcalde & Rueda, 1986). Tot i que es fa difícil per als petits museus portar a terme línies pròpies d'investigació, en les comarques de Girona observem com alguns museus intenten desenvolupar petits projectes d'àmbit territorial i col·laboren de manera puntual en projectes portats a terme des de les universitats. De manera general, però, la investigació es circumscriu als àmbits temàtics dels museus i, curiosament, no es desenvolupen programes d'investigació de caràcter museològic.

També inclouríem dins d'aquesta funció investigadora, la labor en la difusió científica dels resultats d'investigacions relatives al territori al qual fan

referència els diferents museus. A més d'exposicions, conferències, cursos, catàlegs... que realitzen molts museus, destaca a les comarques de Girona l'aparició de revistes i publicacions periòdiques editades pels museus. A les comarques de Girona hi ha els *Papers del Montgrí* (Museu del Montgrí i del Baix Ter), *Vitrina* (Museu Comarcal de

la Garrotxa), *Aixa* (Museu del Montseny) i *l'Estoig* (Museu del Suro), un conjunt important de publicacions, amb un contingut d'un nivell de qualitat considerable i una acurada presentació. Aquestes han estat creades en els darrers 10 anys en els museus territorials de recent creació o reestructuració (Alcalde & Rueda, 1990).

Caldria impulsar el paper dels museus com a centres d'investigació i com a col·laboradors en programes més amplis desenvolupats pels grans centres d'investigació (universitats, CIRITS, IEC...), però per això es fa indispensable poder-los dotar dels recursos humans i materials necessaris. Per la seva localització territorial molt descentralitzada, el ple funcionament d'aquests museus en matèria d'investigació incrementaria de manera important el coneixement i la conservació del patrimoni.

La resposta que la societat dona als museus, pot estimar-se mitjançant l'afluència de visitants, que a les comarques de Girona és elevada. Podem considerar que el conjunt dels museus d'aquesta zona sobrepasa el milió anual de visites. Evidentment, però, les xifres entre els diferents museus són molt desiguals. A més del contingut i activitats de cada museu, la ubicació és un factor, en bona mesura, determinant del volum de visitants.

Dins del conjunt de visites dels museus de les comarques de Girona, un component molt majoritari el constitueix les que es realitzen al Teatre Museu Dalí (683.000 visites l'any 1989), el Museu Monogràfic d'Empúries (261.000 entrades el mateix any a

TAULA 2

Relació tipus de museus-col·lecció

Etnològic	Arqueològic	Tecnològic	Artístic	Natural	Històric	
1	2		4	1		Monogràfics
4	3	1	9	3		Monotemàtics
11	16	11	12	1	11	Territorials

tot el conjunt monumental d'Empúries), el Museu Capitular de la Catedral de Girona (que supera amb escreix les 100.000 visites), mentre que tots els restants sumen més de 300.000 visites aproximadament. La xifra, però, més habitual es mou entre els 15.000 i els 35.000. En aquest grup majoritari hi trobem tots els museus amb horari

La Fageda d'En Jordà.

d'obertura diària. Per sota dels 10.000 s'hi troben, generalment, els museus que tenen un horari més restringit.

Un cop vista la filosofia del patrimoni aplicada pels museus gironins i els usos que fan, bàsicament a nivell d'investigació, en difusió i exposició, passarem a veure quin és el patrimoni concret que guarden els 44 museus gironins. Abans, però, els distingirem tipològicament. Hem diferenciat entre museus territorials (aquells que tenen com a objecte o missió l'estudi d'un territori, ja sigui local, comarcal, regional, nacional o d'un altre àmbit), que representen el 36% (16 museus en total), els monotemàtics (aquells que estudien només una unitat temàtica, estigui o no limitada a un territori), que representen la majoria, el 45% (20 museus) i finalment els monogràfics (aquells que estudien un jaciment o un espai funcional o un autor concret) que són els minoritaris amb un 18% (8 museus) (vegeu la gràfica 1).

El patrimoni artístic és el més present en tots aquests museus (el trobem en el 56% de tots ells), seguit per l'arqueològic, que el trobem en la meitat dels museus gironins. En un segon terme hi ha el material etnològic, present en el 36,3%, el referit a ciència i tècnica (el 27% dels museus), l'històric (25%) i ja en un tercer terme, allunyat de la resta es troba el patrimoni natural, només present en l'11% (vegeu la taula 1). Evidentment aquests percentatges es donen perquè en un mateix museu trobem diversos tipus de patrimoni.

Els museus monogràfics de les nostres comarques són generalment de temàtica artística (4), n'hi han també,

però, d'etnològics (1), d'arqueològics (2) i de ciències naturals (1). Els monotemàtics, seguint la tònica general, també solen ser preferentment d'art (45%) i en menor mesura etnològics (20%), arqueològics (15%), de ciències naturals (15%) i de ciència i tècnica (5%). Finalment els museus territorials, que en principi recullen tot el referent al territori, presenten sempre patrimoni arqueològic (100% dels casos) i molt sovint material històric, etnològic (68% de les ocasions) i artístic (75%) i en menor mesura patrimoni natural (31%) (vegeu la taula 2 i la gràfica 2).

En principi, la majoria d'aquests museus, fora nombroses i notables excepcions (museu Dalí, museu d'Empúries, museu d'Ullastret, museu Claret, museu del Joguet...), solen respondre a criteris territorials; el que succeeix és que el predomini d'un determinat tipus de materials; ha anat decantant el museu vers un enfocament del territori monotemàtic, per tal d'evitar l'existència de 44 museus repetitius. Per aquesta raó, la major part dels territorials ressalten i prioritzen en les seves exposicions allò que tenen d'específic i diferenciador. Pel que fa al patrimoni natural, es troba escassament incorporat com un element més en el discurs expositiu d'aquests museus. Només el Museu del Montgrí i del Baix Ter, a causa de la ressonància de les illes Medes, ha incorporat a les seves sales espais específics sobre patrimoni natural. Un altre cas,

però, és el del Museu Comarcal de la Garrotxa, que ha creat una secció específica sobre els volcans de la Garrotxa, ubicada en un edifici diferent al de la seu central. No obstant, fora d'aquests dos casos, hi ha altres museus territorials que tracten el patrimoni natural integradament al cultural, com a part del seu discurs expositiu. Per

exemple, el fet de parlar d'exploració forestal, artesanal o industrial es lliga amb l'obtenció de les matèries primeres i amb l'entorn que fa possible la seva existència (Museu del Suro, Museu Etnològic del Montseny...).

No hi ha dubte que el museu territorial és el que ofereix més possibilitats d'acollir i dinamitzar una mostra àmplia del patrimoni, des de l'escrit i documental al material (ja sigui cultural o natural).

En els darrers anys s'ha produït un increment de l'interès de la societat pel patrimoni cultural i natural i els museus constitueixen uns vehicles d'excepció per transmetre i fer conèixer aquest patrimoni. De manera simultània, *el concepte de patrimoni museístic ha experimentat una considerable ampliació.*

Gabriel Alcalde
(Museu Comarcal de la Garrotxa)

Josep Manuel Rueda
(Museu Etnològic del Montseny)

BIBLIOGRAFIA CITADA

- ALCALDE, G. & RUEDA, J.M. (1988). *La investigación en los museos locales y comarcales: los museos de las comarcas nororientales de Catalunya*. ICOM. I Encontro das Comissões Nacionais Portuguesa e Espanhola, pp. 175-177. Vila Vicosa, Portugal, Conselho Internacional dos Museus.
- ALCALDE, G. & RUEDA, J. M. (1990). "Les publicacions periòdiques dels museus gironins". *Revista de Girona*, núm. 143, pp. 52-55.
- RIVIERE, G. H. (1989). *La Muséologie*. París. Dunod.